

ЦИТАТА ЯК ОБ'ЄКТ ПАРАТЕКСТОВИХ ЗМІН У ГРАФІЧНОМУ І НЕГРАФІЧНОМУ ВИДАННЯХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ *ON TYRANNY* ТІМОТІ СНАЙДЕРА)

Юрій ВІТЯК

*аспірант, асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільського національного педагогічного університету*

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ORCID: 0009-0003-5402-9589

vitiakyurii@tnpu.edu.ua

Статтю присвячено дослідженню функціонування цитат у перітекстовому просторі графічних та неграфічних видань твору «On Tyranny» Тімоті Снайдера з погляду параперекладу як багатовекторної практики, що не обмежується лінгвоорієнтованим підходом. Виокремлено цитату-відгук як продуктивний підвид рефлексії про твір, що циркулює як динамічний об'єкт поліграфічних маніпуляцій і зазнає змін відповідно до видання, перевидання та культурно-мовного контексту. Проартикульовано проблему термінологічної неоднотайності стосовно характеристики книг із виразним ілюстративним складником, зокрема доцільності вживання терміносполук «графічний роман», «графічний випуск», «графічна адаптація» тощо. Пунктирно висвітлено поняття тестимоніалу.

У фокусі студії перебуває розгляд цитат, що розміщені на внутрішній та зовнішній ділянках суперобкладинки, обкладинці з клапанами та звичайній обкладинці. Проведено компаративний аналіз поданих цитат із їх первинним формулюванням, що міститься в полі епітексту.

На основі охарактеризованих матеріалів визначено поліфункційність цитат, що виконують інформаційну, маркетингову, експресивно-оцінну та оцінно-легітимну роль. Установлено корелятивний зв'язок між директивними складниками відгуку К. Бернса та структурою розділів твору, що засвідчує послідовний і системний характер паратекстової організації видання.

На тлі цитат-відгуків, що превалюють у виданнях, розглянуто алографічну цитату Л. Колаковського, що виконує роль епіграфа, тим самим індикуючи необхідність систематики різноманіття елементів відповідного жанру.

Завдяки науковій розвідці поглиблено теоретичне розуміння параперекладу як комплексного явища, що сигналізує про необхідність урахування паратекстових репрезентацій у перекладацькій практиці, що виступає фреймінгом твору і впливає на формування цілісної лінгвокультурної рецепції у цільового читачтва.

Ключові слова: *англо-український переклад, графічний роман, епітекст, парапереклад, паратекст, перекладознавство, тестимоніал.*

QUOTATION AS AN OBJECT OF PARATEXTUAL CHANGES IN GRAPHIC AND NON-GRAPHIC PUBLICATIONS (BASED ON TIMOTHY SNIDER'S WORK ON TYRANNY)

Yurii VITIAK

*Postgraduate Student, Assistant at the Department
of Theory and Practice of Translation
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 M. Kryvonosa str., Ternopil
ORCID: 0009-0003-5402-9589
vitiakyurii@tnpu.edu.ua*

The article is devoted to the study of the functioning of quotations in the paratextual space of graphic and non-graphic editions of Timothy Snyder's *On Tyranny* from the perspective of para-translation as a multi-vector practice that is not limited to a linguistically oriented approach. Quotations-reviews are singled out as a productive subtype of reflection on a work, circulating as a dynamic object of polygraphic manipulation and undergoing changes in accordance with the publication, reprinting, and cultural-linguistic context. The problem of terminological inconsistency regarding the characteristics of books with a distinct illustrative component is articulated, in particular the appropriateness of using the terms «graphic novel», «graphic edition», «graphic adaptation», etc. The concept of testimonial is outlined in brief.

The study focuses on the examination of quotations placed on the inner and outer areas of the dust jacket, flap cover, and regular cover. A comparative analysis of the quotations presented with their original wording contained in the epitext field was conducted.

Based on the materials described, the multifunctionality of quotations performing informational, marketing, expressive-evaluative, and evaluative-legitimate roles has been determined. A correlative relationship has been established between the directive components of K. Burns' review and the structure of the sections of the work, which confirms the consistent and systematic nature of the paratextual organization of the publication.

Against the backdrop of the quotations-reviews that prevail in the publications, L. Kolakovsky's allographic quotation, which serves as an epigraph, is considered, thereby indicating the need for a systematization of the diversity of elements of the corresponding genre.

Thanks to scientific research, the theoretical understanding of paratranslation as a complex phenomenon has been deepened, signaling the need to take into account paratextual representations in translation practice, which acts as the framing of the work and influences the formation of a holistic linguocultural reception among the target readership.

Key words: *English-Ukrainian translation, graphic novel, epitext, paratranslation, paratext, translation studies, testimonial.*

Постановка проблеми. Розгляд окремих доволатекстових елементів із погляду їх взаємодії у межах паратекстового простору належить до актуальних питань парапекладу як практики, яка пропонує комплексний погляд на переклад, що не обмежується лінгвоцентричним підходом, а враховує єдність прагматичного, психолінгвістичного, соціокультурного, жанрово-стильового, естетичного, інтертекстового, паратекстового (та інших) аспектів.

Особливу увагу в цьому розрізі необхідно відвести цитаті як об'єкту поліграфічних маніпуляцій, що змінюється, залежно від видань та перевидань. Попри наявність прямих та непрямих форм цитування, алюзій та ремінісценцій, які проникають у текстову тканину нового твору, цитати незрідка наповнюють простір паратексту, ототожнюючись з епіграфом (Ж. Женетт трактував епіграф як «цитату, розміщену en exergue» (себто поза твором, а точніше на межі твору, наближену до тексту) [11, с. 144]) або набуваючи характеристик відгуку (praise – похвала/схвалення) на обкладинці. Ширшу перспективу на текст як вмістилище чи то «мозаїку цитат», яка вибудовується на їхній основі і передбачає, що кожен текст є результатом поглинання та видозмінювання іншого, висвітлено у праці «*Desire in language: A semiotic approach to literature and art*» Ю. Крістевої [13, с. 66]. Близькими є й міркування Р. Барта, який позиціонує текст «як тканину цитат, зіткану з безлічі культур», а не «набір слів, що виражають «теологічне» значення («послання» Автора-Бога)» [6, с. 52–53].

Цитата в парадигмі інтертексту неодноразово викликала зацікавлення серед українських дослідників, а саме: М. Пшеничної (яка серед поетики інтертекстовості завважує точкові цитати та семантичні модифікації у цитатах) [3]; Я. Бистрова та К. Кобути (котрі фокусуються на наявних класифікаціях цитат, а відповідно, на усталених термінах, зокрема «певні, сегментовані та редуковані цитати» або ж «канонічні і трансформовані» та ін.) [2]. Утім, наявність низки основоположних і похідних наукових студій досі не вичерпали питання взаємодії цитат, а особливо схвальних, з іншими виявами паратексту у графічних та неграфічних виданнях.

Метою наукової розвідки є аналіз функціонування цитат у паратекстовому просторі графічних та неграфічних версій твору Тімоті Снайдера «*On Tyranny*» та їхньої систематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Співвіднесеність тексту і конгломерату паратексту суттєво відрізняється не лише в межах жанру, а й засобах їх репрезентації. Так, у романі зазвичай текстова тканина переважає над невербальними виразниками, тоді як у графічному романі вербальні компоненти та ілюстративний матеріал становлять семантичну, рецептивну і наративну єдність, що виразно репрезентує твір як книжку. Візуальний і текстовий наративи, підкреслимо, взаємно доповнюються. Особливе місце у цій системі посідають відгуки, які збагачують паратекстове поле і розширюють його функційну присутність, у тому числі у графічному виданні, який номінують різним чином.

Назва «графічний роман» усталена в поліграфічній сфері та помітно переважає над синонімічними терміносполуками. Дослідниця Дж. Пінклі виділяє такі

номенклатурні варіанти: «графічний альбом», «графічний випуск», «секвенційне (послідовне) мистецтво», що назване так через те, що текст і зображення мають лінійну почерговість відображення, а також «графічна розповідь (повість)» [16, с. 2]. На противагу цьому варто зазначити, що поширену назву «графічний роман» не варто розглядати як універсальну.

Термінологічне формулювання «графічний роман» закликає критично поглянути на конвенційну ідею жанрової своєрідності, адже саме визначення жанру є багатовекторним. Ідеться насамперед про обсяг як показник приналежності до певної літературної категорії. Застосування принципу естетичного формалізму породжує низку дискусій, позаяк трактування роману «як великого прозового твору» не містить чітких означувальників, яку довжину тексту можна розглядати як достатню для того, аби характеризувати твір у зазначених жанрових параметрах. Низка текстів, які зараховуються до цієї площини, різняться за кількістю сторінок. До цього додається широкий діапазон відмінностей між текстами, які визначаються як романи. Це стосується тематичного різноманіття, сюжетних ліній, персонажів. Відносність параметрів роману відзначено у «The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory»: «...жодна інша літературна форма не виявилася настільки гнучкою та пристосованою до, здавалося б, нескінченної різноманітності тем і мотивів» [10, с. 561].

Так, аби відійти від одного з традиційних формулювань для позначення ілюстрованої книги референтного виду «On Tyranny» Т. Снайдера, на клапані передньої частини суперобкладинки запропоновано термін «graphic edition», себто «графічне видання» (рис. 2), що повторюється на основній обкладинці, яка з'єднана з книжковим блоком [17].

В українському варіанті твору «Про тиранію» суперобкладинка відсутня, що вже призводить до паратекстових змін. Знизу на передній обкладинці вказано специфікацію книжки – «графічна адаптація» (рис. 3) [4]. Цей термін начебто вказує на зміну наявного твору, головню, на трансформацію візуальних наративів супроти протовидання. У бібліографічному записі перекладу, слід наголосити, книжку визначено як «комікс» [4], що ускладнює дотримання уніфікованого вживання терміна. Дослідниця Ю. Сидоренко вважає графічний роман піджанром коміксу, що має відповідну структуру. Обидві форми науковиця розглядає як одиниці креолізованого тексту, себто такого, у якому вербальні та невербальні складники діють як єдине ціле, прагматично зосереджене на реципієнта. Однією з визначальних відмінностей, на її думку, є схильність коміксу до серійності, тоді як графічний роман якщо й зазнає декількох випусків, то все ж така кількість суттєво обмежена, а сюжет завершується з виходом останнього, після чого всі частини об'єднуються під твердою палітуркою. Іншою особливістю є тематичне зосередження. Цільова аудиторія графічного роману – дорослі, а тому й теми, які в ньому порушуються, є глибшими [19].

На передній частині обкладинки українськомовного перекладу «Про тиранію» [4] спостерігаємо відсутність цитати-відгуку, яка наявна на суперобкладинці «On Tyranny» [17].

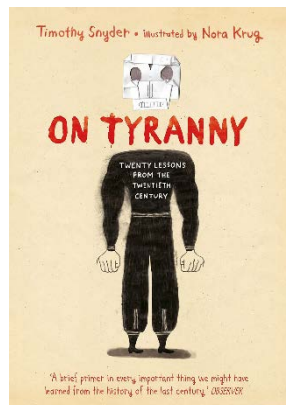

Рис. 1. «On Tyranny». Передня частина суперобкладинки графічного видання оригіналу

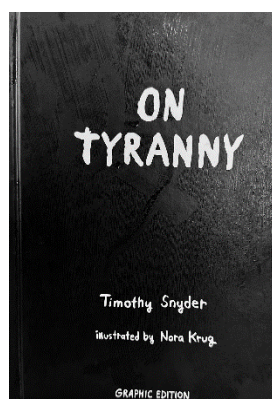

Рис. 2. «On Tyranny». Передня частина обкладинки графічного видання оригіналу

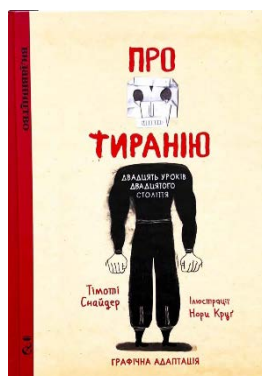

Рис. 3. «Про тиранію». Передня частина обкладинки перекладеного графічного видання

В англійському поліграфічному та промоційному полі для окреслення відповідних оцінок твору застосують термін «testimonial» [15], який транскодуємо як testimoniał, що з-поміж іншого перекладається як «рекомендація», «рекомендаційний лист» [1, с. 824]. Використання терміна «тестимоніал» автоматично відділяє одну цитату від іншої, категоризуючи її у системі чужих висловлювань та

індикуючи компліментарний характер щодо автора чи твору з метою їх просування. Отже, ми послуговуватимемося відповідним формулюванням як лаконічним відповідником до цитатного відгуку.

Загалом розташування тестимоніалу на передній частині суперобкладинки (чи обкладинки) належить радше до спорадичних явищ з огляду на те, що зазвичай для цього відводять задню частину обкладинки (чи суперобкладинки). Наявність компліментарного коментаря в зазначеній ділянці підсилює маркетинговий намір вплинути на вибір покупця, хоча така маніпуляція видається вкрай нав'язливою, однак вона не єдина. Цитата про видання «*A brief primer in every important thing we might have learned from the history of the last century*» (рис. 1) [17] (що дослівно перекладається як «Короткий підручник для початківців про всі важливі речі, які можна було довідатися з історії останнього століття» (*тут і далі переклад наш. – Ю. В.*)) сприймається у цьому разі як незмінена і цілісна, у якій містяться всі компоненти рецензійного посилу, адже фраза розпочинається з великої літери. Утім, наведений вислів, узятий з оглядового матеріалу Т. Адамса, є частиною більшого і складнішого в рецептивному сенсі речення: «*Always measured in their observation, these 128 pages are a brief primer in every important thing we might have learned from the history of the last century, and all that we appear to have forgotten*» [5]. Якщо вилучення початкового сегмента вислову «*Always measured in their observation, these 128 pages are*» («Завжди виважені у своїх спостереженнях, ці 128 сторінок є») можна пояснити прагматичним наміром не перевантажувати вербальними одиницями паратекстовий простір суперобкладинки, то відсутність уточнення «*and all that we appear to have forgotten*» [5] («і всього того, що ми, здається, забули»), схоже, зумовлена іншою метою: уникнути імпліцитної критики читацтва, закиду стосовно незнання чи то забуття історичних основ. У неграфічній версії, своєю чергою, цю частину відгуку збережено (рис. 4) [18].

На противагу цьому у неграфічній версії видання на обкладинку також винесено цитату з усіченим початком, але логічне завершення якої відповідає формулюванню Т. Адамса: «*A brief primer in every important thing we might have learned from the history of the last century, and all that we appear to have forgotten*» [18]. У зазначеній редакції, не зайве додати, не має жанрових чи формальних характеристик, окрім означення комерційного успіху, задекларованого на основі рейтингу найпопулярніших книг «*The New York Times bestseller*». Таке маркування вважається еталоном літературного досягнення і впливає на горизонт очікувань реципієнта стосовно якості науково-популярного твору, що вкрай важливо з огляду на лаконічну форму.

Цитата в такому разі виконує не лише інформаційну функцію (резюмує, про що ця книга), а й виконує маркетингову мету.

Суттєвих змін зазнає задня частина суперобкладинки. Із чотирьох відгуків, наявних у цій ділянці оригіналу українською, відтворено лише один: «Стислішої, глибшої чи істотнішої книжки на цю тему не існує. Шедевр Снайдера є приголомшливим нагадуванням про ту безліч підступних форм, що їх може набувати

гноблення. Прекрасно ілюстрований Норою Круг, «Про тиранію» є вичерпним описом того, чого маємо бути свідомі і з чим маємо боротися. – Дж. Дж. Абрамс, кінорежисер» [4]. Значною мірою перекладений сегмент дублює початковий посил, а тому еквівалентного ефекту досягнуто. Слід зауважити, що в англійськомовному виданні відсутнє зазначення ролі рецензента: «A more concise, profound, or essential book on the subject does not exist. Snyder's masterwork is a stunning reminder of the myriad, insidious forms oppression takes. Now beautifully illustrated by Nora Krug, *On Tyranny* is a bellwether for what we must be awake to, and fight against» J. J. ABRAMS [17]. Додавання стислої характеристики «кінорежисер» зорієнтовує читача книжки, переданої цільовою мовою, не лише на експертизі особи, яка відгукується, а насамперед виконує ідентифікаційне призначення, адже та чи інша постать може бути невідомою для українськомовного реципієнта. Наведена цитата виконує оцінно-легітимну функцію, позаяк має не лише маркери екзальтованості стосовно автора та ілюстраторки (уживання архікомпліментарного слова «шедевр»; наголошування на унікальності книги, яка не має аналогів; характеристика ілюстрації як такої, що прекрасно виконана), а й представляє книгу як джерело інформації, котрим мають володіти, інакше кажучи, видання, що формує інтелектуальні стандарти.

Хоча зміст цитати загалом відтворено належним чином, дослідницьке зацікавлення викликає переклад лексичної одиниці «bellwether» як «вичерпний опис». В онлайн-словнику Merriam-Webster Dictionary запропоновано дві дефініції до охарактеризованого слова: 1) one that takes the lead or initiative: leader; 2) also: an indicator of trends [14]. На наше переконання, друге визначення, себто трактування bellwether як індикатора чи то показника, більш доречно в запропонованому контексті: «Прекрасно ілюстрований Норою Круг, «Про тиранію» є індикатором того, чого маємо бути свідомі і з чим маємо боротися» [4]. Для апології нашого міркування наведемо дещо співзвучне визначення до лексеми «bellwether», зафіксоване у Cambridge Dictionary: «a particular event, result, etc. that usually shows how a more general situation will develop or change» [7], що означає «конкретну подію, результат та ін., що зазвичай указує на те, як розвиватиметься або змінюватиметься загальна ситуація». Ось чому ми схильні вважати, що охарактеризоване слово все ж контекстово вказує на показники, а не на вичерпний опис. Відповідно, акцент у рецензійному реченні зроблено на те, що завдання цієї книги полягає у сигналізуванні чинників, на які слід зважати та які конче потрібно осмислювати. Змістивши акценти в перекладацьких аспектах, можна глибше збагнути роль наведеної паратекстової форми: цитата з рецензії не лише компліментарно описує видання, підсилюючи тим самим маркетингову привабливість, а й увиразнює функційність книжки, відповідає на прості запитання: «Для чого вона створена?», «Яку користь від неї можна отримати?».

Логіку виокремлення однієї рецензійної цитати серед інших для відтворення її українською складно простежити. Утім, підкреслимо, що два уривки з переліку вирізняються надзвичайною стислістю та означають винятково текст:

«Vastly important, deeply affecting, powerful, magnificent» PHILIPPE SANDS.
(«Напрочуд важлива, вкрай зворушлива, потужна, дивовижна», Філіп Сендс).
«A chilling description of how authoritarian mindsets work» HILLARY CLINTON.
(«Моторошний опис того, як працює авторитарне мислення», Гіллари Клінтон) [17].

Відгук Філіпа Сендса має означувальну природу і складається суто із прикметників (important, affecting, powerful, magnificent) та інтенсифікаторів (vastly, deeply). Такі елементи хоча й виражають позитивне значення, усе ж не формують уявлення про специфічний твір. Схвальні компоненти надзвичайно узагальнені, тож відповідним набором характеристик можна окреслити низку корпусів текстів різноманітних жанрів і тематичних спрямувань. Відгук виконує експресивно-оцінну функцію, оскільки покликаний вплинути на вибір читача через емоційні характеристики.

Схоже (експресивно-оцінне) призначення вбачаємо у цитаті Гіллари Клінтон, яка відзначається особливою стислістю, що споріднює її з вище аналізованим уривком. Хай там як, наповнення вислову суттєво відрізняється. Означування твору як «chilling description» («моторошного опису» чи то «опису, від якого холодне в жилах кров») навряд чи можна розглядати як удале з погляду маркетингу, якщо, певна річ, йдеться не про жахи чи трилер. Таким чином потенційного читача радше можна віднадити, тож у цьому разі відсутність сегмента паратекстового простору в перекладі видається вмотивованою з урахуванням зосередження на цільову аудиторію. Частина вислову «how authoritarian mindsets work» (дослівно – «як працює авторитарне мислення») на відміну від цитати Ф. Сендса анонсує зміст видання, утім, не оцінює сам виклад із погляду актуальності теми, особливостей авторського ідіостилю чи унікальності книги на тлі інших.

Інший оцінно-легітимний цитатний відгук Кена Бернса, що також не перекладено українською, засвідчує ширший діапазон ключових аспектів, які має запам'ятати читач («On Tyranny is a must-read, a clear-eyed guidebook...a manual for how to protect and preserve democracy. Listen, learn, be kind and courageous. This stunning new edition beautifully illustrated by Nora Krug makes the lessons jump off the page, into our hearts, filling us with the urgent imperative: act now, before it is too late» [17]).

Видання позиційоване як обов'язкове для прочитання (is a must-read), а також означено його роль як зрозумілого путівника (a clear-eyed guidebook) і «посібника про те, як захищати і зберігати демократію» (a manual for how to protect and preserve democracy) [17]. Формулювання, що міститься в останньому компоненті, помітно контрастує з назвою книги «Про тиранію». Антонімний прийом, як видно, покликаний загострити увагу реципієнтів на опозиції «демократія – тиранія». Директивний характер наступного речення підсилює дидактичну природу відгуку – «Listen, learn, be kind and courageous» [17] («Слухайте, вчіться, будьте добрими та сміливими»). Добірка настанов корелює з назвами розділів видання, які водночас є уроками історії:

Компонент: Слухайте (розділ: 17).

Оригінал: Listen for dangerous words [17, с. 5].

Переклад: Зважайте, коли чуєте небезпечні слова [4, с. 5].

Компонент: Вчіться (розділ: 16).

Оригінал: Learn from peers in other countries [17, с. 5].

Переклад: Учїться в людей з інших країн [4, с. 5].

Компонент: Будьте добрими (розділ: 15).

Оригінал: Contributes to good causes [17, с. 5].

Переклад: Докладайтеся до добрих справ [4, с. 5].

Компонент: Будьте сміливими (розділ: 20).

Оригінал: Be as courageous as you can [17, с. 5].

Переклад: Будьте відважними, наскільки стане духу [4, с. 5].

Корелювання цитат з іншими паратекстовими формами прослідковуємо на прикладі неграфічного видання оригіналу «On Tyranny», зокрема з інформацією про автора, що розміщена на клапані задньої обкладинки, у якій зазначаються такі твори Т. Снайдера, як «Bloodlands», «Black Earth» (рис. 6).

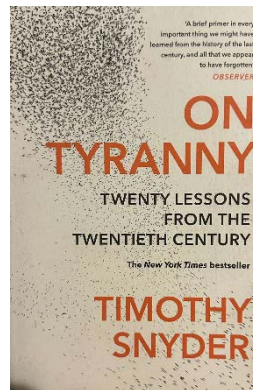

Рис. 4. «On Tyranny». Передня частина обкладинки неграфічного видання оригіналу

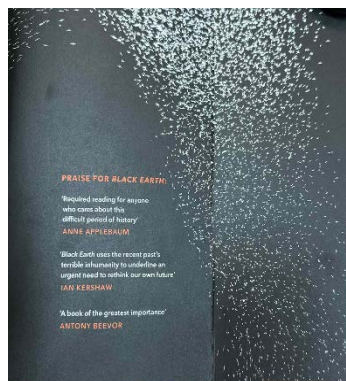

Рис. 5. «On Tyranny». Внутрішня частина задньої обкладинки з клапаном неграфічного видання оригіналу

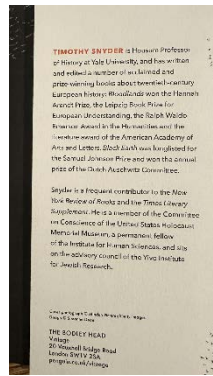

Рис. 6. «On Tyranny». Клапан задньої обкладинки неграфічного видання оригіналу

У довідці увагу зосереджено на відзначених виданнях із зазначенням безпосередньо самих назв, зокрема «Bloodlands» – «Криваві землі» і «Black Earth» – «Чорна земля» [18]. Згадка інших титулів суттєво розширює тематичний спектр паратексту і спрацьовує як тумблер дискурсу. Увага зміщується з реакцій на твір «On Tyranny» на резюмування інших літературних напрацювань автора. Так, на внутрішній частині передньої обкладинки містяться відгуки про книгу («Bloodlands»): «PRAISE FOR BLOODLANDS AND TIMOTHY SNYDER»:

Оригінал: «The most important book to appear on this subject for decades» TONY JUD [18].

Наш переклад: «Найбільш знакова книга на цю тему, що з'явилася за останні десятиліття», Тоні Джат.

Оригінал: «A hugely important historian of this nightmarish era» EVENING STANDARD [18].

Наш переклад: «Надзвичайно знаковий історик цієї страховидної епохи», «Івнін Стандарт» («Вечірній стандарт»).

Внутрішня частина задньої обкладинки, відповідно, задрукована похвалою видання «BLACK EARTH»:

Оригінал: «Black Earth uses the recent past's terrible inhumanity to underline an urgent need to rethink our own future» IAN KERSHAW (рис. 5) [18].

Наш переклад: «У книжці «Чорна земля» вияви жахливого нелюдського ставлення, що сягають недавнього минулого, використано для підкреслення нагальної потреби переосмислити наше майбутнє», Ієн Кершо.

Наведені відгуки конструюють мережу інтертексту і репрезентують «On Tyranny» в системі ідейних і аксіологічних орієнтирів автора.

Спільною для графічного (і неграфічного) видання оригіналу та українського перекладу твору є алографічна цитата, яка міститься усередині книги і виконує роль епіграфа, а не відгуку: «In politics, being deceived is no excuse» Leszek Kołakowski [17; 18] – «Те, що вас надурили – у політиці не виправдання» – Лешек Колаковський [4]. Наведений нами дескриптивний уривок підкреслює здатність цитати до метаморфоз і поліфункційності, себто потенціалу виступати в різних ролях залежно від конфігурації. Як зауважив Ж. Женетт, «епіграф, грубо кажучи, є цитатою, розміщеною

en exergue [в екзергу], зазвичай на початку твору або розділу твору; буквально en exergue означає поза твором, що є дещо перебільшенням» [11, с. 151]. Тоді як цитата має низку ролей і виступає відгуком про твір, про автора, зверненням до читача тощо. Епіграф книги «Про тиранію» утверджує тематичне поле твору, точніше кажучи, соціополітичну площину, і значною мірою визначає лейтмотив твору через концепцію обману, а точніше уникнення ошуканості завдяки поглибленню знань.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Функції цитат у виданні різняться, і зовнішнє чи внутрішнє розташування щодо тексту є лише першим, але не єдиним демаркаційним елементом, який указує на природу мікротексту. Цитати співвідносяться не лише з текстом як цілісною одиницею, а й з іншими перітекстовими формами, що підсилюють дискурс про твір.

Дослідження у цьому напрямку сприятимуть глибшому усвідомленню паратекстових форм як інформаційного джерела, що є елементом дискурсу, який важливо враховувати для коректного відтворення тексту під час перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англійсько-український словник. Українсько-англійський словник : 250 000 + 250 000 : два в одному : 500 000 од. пер. / за заг. ред. В. Бусела. Київ ; Ірпінь : Перун, 2012. 1568 с.

2. Бистров Я.В., Кобута К.С. Відтворення інтертекстуальної цитати у перекладі роману Майкла Каннінгема «The Hours» українською мовою. *Нова філологія*. 2022. № 85. С. 29–35.

3. Пшенична М.С. Поетика інтертекстуальності у романі Дж.М. Кутзее «Містер Фо». *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 74. С. 300–304. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2016_74_66 (дата звернення: 10.04.2025).

4. Снайдер Т., Круг Н. Про тиранію. Двадцять уроків двадцятого століття : комікс. Львів ; Київ : Човен, 2023. 128 с.

5. Adams T. On tyranny: Twenty lessons from the twentieth century by Timothy Snyder – review. *The Guardian*. Від 20. 03. 2017. URL: <https://www.theguardian.com/books/2017/mar/20/on-tyranny-twenty-lessons-from-twentieth-century-timothy-snyder-review> (дата звернення: 11.04.2025).

6. Barthes R. *The rustle of language* / transl. by R. Howard. New York : Hill and Wang, 1986.

7. Cambridge University Press. Bellwether. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bellwether> (дата звернення: 05.06.2025).

8. Carter J.B. Die a graphic death: Revisiting the death of genre with graphic novels, or «Why won't you just die already?»: Graphic novels and the slow death of genre. *The Alan Review*. 2008. Vol. 36. № 1.

9. Childs P., Fowler R. *The Routledge dictionary of literary terms*. London : Routledge, 2006.

10. Cuddon J.A. *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*. 5th ed. London : Penguin Books, 2000.

11. Genette G. *Paratexts: Thresholds of interpretation* / transl. by J.E. Lewin; foreword by R. Macksey. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. (Original work published 1987).

12. Hoover S. The case for graphic novels. *Communications in Information Literacy*. 2012. Vol. 5, Iss. 2. Article 9. URL: <http://pdxscholar.library.pdx.edu/comminfolit/vol5/iss2/9> (дата звернення: 01.05.2025).
13. Kristeva J. *Desire in language: A semiotic approach to literature and art* / transl. by T. Gora, A. Jardine, & L.S. Roudiez; ed. by L.S. Roudiez. Oxford: Blackwell, 1980. URL: <https://archive.org/details/desireinlanguage0000kris> (дата звернення: 29.12.2024).
14. Merriam-Webster. Bellwether. Merriam-Webster.com dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/bellwether> (дата звернення: 29.12.2024).
15. Padwa L. What's the Difference Between a Book Review and a Testimonial? 12.05.2023. URL: <https://laeditorsandwritersgroup.com/difference-book-review-testimonial/> (дата звернення: 27.09.2025).
16. Pinkley J., Casey K. Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers. *Library Leadership & Management*. 2013. Vol. 27. № 3. Published online: 13 May 2013. URL: https://www.researchgate.net/publication/290595016_Graphic_novels_A_brief_history_and_overview_for_library_managers (дата звернення: 29.09.2025).
17. Snyder T., Krug N. *On Tyranny. Twenty lessons from the twentieth century*. London : The Boodley Head, 2021. 128 p.
18. Snyder T. *On Tyranny. Twenty lessons from the twentieth century*. London : The Boodley Head, 2017. 128 p.
19. Sydorenko, Yu.I. Comic book and graphic novel in the system of media space. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Т. 2. Вип. 33. С. 123–127. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/33/part_2/24.pdf

REFERENCES

1. Busel, V. (Ed.). (2012). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk. Ukrainsko-anhliiskyi slovnyk : 250 000 + 250 000 : dva v jednomu : 500 000 od. per. / [English – Ukrainian dictionary. Ukrainian – English dictionary: 250,000 + 250,000: two in one: 500,000 entries]*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun». [in Ukrainian].
2. Bystrov, Ya.V., & Kobuta, K.S. (2022) Vidtvorennia intertekstualnoyi tsytaty u perekladi romanu Maikla Kanningema «The Hours» ukrayinskoyu movoyu. [Reproduction of intertextual quotation in the Ukrainian translation of Michael Cunningham's novel «The Hours»]. *Nova filolohiya. Zbirnyk naukovykh prats.* – New Philology. Collection of Scholarly Papers, (85), 29–35. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». [in Ukrainian].
3. Pshenychna, M.S. (2016) Poetyka intertekstualnosti u romani Dzh.M. Kutzee «Mister Fo» [The poetics of intertextuality in J.M. Coetzee's novel «Foe»]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya. : Filolohiia – Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Philology*, 74, 300–304. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhfIL_2016_74_66 [in Ukrainian].
4. Snaider, T., & Krug, N. (2023). *Pro tyraniyu. Dvadsat' uroktiv dvadtsyatoho stolittya: komiks* [On tyranny. Twenty lessons from the twentieth century: A comic]. Lviv; Kyiv: Choven. [in Ukrainian].
5. Adams, T. (2017, March 20). *On tyranny: Twenty lessons from the twentieth century by Timothy Snyder – review*. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com/>

books/2017/mar/20/on-tyranny-twenty-lessons-from-twentieth-century-timothy-snyder-review.

6. Barthes, R. (1986). *The rustle of language* (R. Howard, Trans.). New York: Hill and Wang.

7. Cambridge University Press. (n.d.). Bellwether. In *Cambridge Dictionary*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bellwether>.

8. Carter, J.B. (2008). Die a graphic death: Revisiting the death of genre with graphic novels, or «Why won't you just die already?»: *Graphic novels and the slow death of genre*. *The Alan Review*, 36(1).

9. Childs, P., & Fowler, R. (2006). *The Routledge dictionary of literary terms*. London: Routledge.

10. Cuddon, J.A. (2000). *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory* (5th ed.). London: Penguin Books.

11. Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation* (J.E. Lewin, Trans.; Foreword by R. Macksey). Cambridge: Cambridge University Press. (Original work published 1987).

12. Hoover, S. (2012). The case for graphic novels. *Communications in Information Literacy*, 5(2), Article 9. Retrieved from <http://pdxscholar.library.pdx.edu/comminfolit/vol5/iss2/9>.

13. Kristeva, J. (1980). *Desire in language: A semiotic approach to literature and art* (T. Gora, A. Jardine, & L.S. Roudiez, Trans.; Ed. L.S. Roudiez). Oxford: Blackwell. Retrieved from <https://archive.org/details/desireinlanguage0000kris>.

14. Merriam-Webster. (n.d.). Bellwether. In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/bellwether>.

15. Padwa, L. (2023, May 12). What's the difference between a book review and a testimonial? LA Editors and Writers Group. Retrieved from <https://laeditorsandwritersgroup.com/difference-book-review-testimonial>.

16. Pinkley, J., & Casey, K. (2013). *Graphic novels: A brief history and overview for library managers*. *Library Leadership & Management*, 27(3). Published online May 13, 2013. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/290595016_Graphic_novels_A_brief_history_and_overview_for_library_managers.

17. Snyder, T., & Krug, N. (2021). *On tyranny. Twenty lessons from the twentieth century*. London: The Bodley Head.

18. Snyder, T. (2017). *On tyranny. Twenty lessons from the twentieth century*. London: The Bodley Head.

19. Sydorenko, Y.I. (2024). *Comic book and graphic novel in the system of media space*. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*, 2(33), 123–127. Retrieved from http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/33/part_2/24.pdf

Стаття надійшла: 11.09.2025

Прийнято: 01.10.2025

Опубліковано: 02.12.2025

